

Отварям първата страница на тежко издание и на пръв поглед престижно, а всъщност се оказва неподражаемо олицетворение на някои подвързии, характерни за Клуба на книгата – с името на автора отгоре, заглавието и долу „Класическа библиотека“, бели букви върху червено, твърдо платно. Отварям и чета: „Блажени читателю, който нямаш никаква работа...“, затварям, за да видя заглавието и автора, понеже изглежда написано точно за мен. Защото, ако някой няма какво да прави, така да се каже, това е човекът, дошъл на море, но не може да се къпе и не знае как да прекара до вечерта. Тоест, в този момент аз съм въпросният читател. Всъщност и този израз изискваше повторно обмисляне. Намирам превода за доста преиначен, защото цитираните думи от това италианско издание в оригинал са : *disocupado lector*. А те още по-точно предават състоянието ми. Нямах как да се определя по друг начин – бях човек, който не знае какво да прави по цял ден пред прекрасното море на Сардиния. Намирах се в отлична физическа и психическа форма, защото с всеки час кракът ми оздравяваше и само още не можех да тичам (а и не съществуваше никаква смислена причина да го правя, тоест нямаше за какво да се самосъжалявам) и не биваше да се къпя. Бях, струва ми се, буквално *disocupado*.

Така, от момента на онази първа сутрин пред морето и пред излъганите ми очаквания, времето до края на лятото на практика изчезна. Започна да лети, да тича, както аз не можех, а дните и нощите, и сутрините, и бронзовият загар на приятелите ми, и разказите за всички плажчета по крайбрежието – нищо не стигаше до очите ми, поглъщащи страниците и приключенията в Ла Манча; не стигаше и до ушите ми, които вече не слушаха друго освен безсмислените думи било на Дон Кихот, било на Санчо Панса: „Изобщо, така потъна в тези четива, че прекарваше нощите, от вечерта до сутринта, и дните, от сутринта до вечерта, все с тях; и понеже спеше малко и четеше много, мозъкът му се проми толкова, че загуби разсъдък. Фантазията му се изпълни с всичко онова, което намираще в книгите си – магии, свади, битки, предизвикателства, наранявания, признания, любови, бури и всевъзможни чудатости; и до такава степен си втълпи, че целият този арсенал от прочетените мечти и измислици е чиста истина, че според него в света нямаше нищо по-сигурно от тази история“. И така, Сервантес пишеше, Дон Кихот живееше, а аз четях, всички с намерението да се откъснем от заобикалящата ни реалност. Всички с намерението да си създадем един паралелен свят, който да ни позволи да прескочим този мрачен период, като си измислим друг, по-пленителен, по-забавен, изпълнен с приключения и романтика. Когато намеренията са толкова общи, когато съществува такъв синхрон между автор, герой и читател, книгата приема напълно завършена форма и може да постигне всичко. Например да остави мил и незабравим спомен за едно лято, въпреки че то липсваше.

Имам болезнена памет за прочетените книги – спомням си къде съм ги чел, какво съм правил, докато съм четл, с кого съм разговарял за тях. Вземайки книга от етажерката, понякога е достатъчна само корицата или няколко думи, за да се върна в определено настроение и време. Винаги или почти винаги си го спомням съвсем ясно. Ана Каренина например направи незабравимо едно покрито с цимент пространство сред малка градинка в страни от тиха уличка, защото беше странна пролет и аз ходех там всеки следобед, след като се наобядвам, да видя дали Вронски ще има смелостта да каже на Ана, че не бива да се виждат повече. Така мое завръщане с кораб от Тунис е запечатано върху страниците на една вероятно незначителна книга, но в крайна сметка аз я обикнах много – *Вярната*

богиня на Пърл Бък. Помолих един от пътниците да ми я даде, защото бях прочел всички мои. Не би трябвало да стане така, защото винаги гледам да си взема достатъчно книги през ваканцията. Все пак понякога ми се е случвало да остана без четиво и тогава обикалям зле снабдени книжарници да търся каквото и да е (това е прекрасно издирване – винаги намиращ нещо).

Спомням си как няколко седмици след като прочетох *Нежна е нощта* на Фицджералд, отидох в Париж и излизайки от гарата, видях грамаден плакат, който с огромни букви рекламираше *tender est la nuit* за някакви много меки пухени завивки. *Безкраен празник* прочетох именно в Париж. Помня един малък зид срещу къщата на морето, където се излягах с *Тропика на рака*, обзет от съзнанието, че повече никога няма да чета толкова дръзка книга. Изчетох целия Пруст на бюрото, все едно учех за изпит, и подчертавах с такава сила, че моите томчета все още са силно издути. Първите две книги, които прочетох в първата ми къща в Рим, са *Пяната на дните* и *Степ*. А едно елегантно издание на *Декамерон* прочетох в офис в Неапол, където работех, като използвах всеки пет свободни минути.

Но четох, без да мога да ги забравя, и книги, които лесно се забравят – няколко автобиографии и дори една на Ерос Рамацоти, една джобен формат със заглавие *Ограбиха Юве*, – разказва се как ограбили „Ювентус“ в Буенос Айрес, докато отборът отивал да играе на финала за Междуконтиненталната купа. Изчетох и някои абсурдни книги, подходящи за младежи: *Влюбване и любов* на Алберони или *Да имаш или да бъдеш* на Фром. Кой знае защо четяхме Фром. Спомням си – бях момченце – през един августовски ден седях под чадъра и прочетох цялата *Дълго пътуване до центъра на мозъка* на Ренато и Роселина Балби. Днес изобщо не разбирам защо е трябвало да я чета. Съвсем точно си спомням сините корици на *Скъпи Федерико* на Сандра Мило. С тази книга мастурбирах. Но романа, с който съм мастурбирал повече, е *Вътрешният живот* на Моравия. Цели два пъти четох *Агостино* на Моравия, джобен формат на издателство „Бомпиани“, със страници, които се повтаряха, а други липсваха. Още не съм разбрал поради каква причина обикнах *Обличахме се по моряшки* и *Слънчева светлина върху студената вода*. В продължение на години, без да знам защо, изчетох всички книги на Лучано Де Крешенцо.

Изхвърлих през прозореца (наистина го направих), след като си наложих да я прочета докрай, *По пътя* на Керуак и години наред се преструвах, че ми е харесала, защото смятах за редно да твърдя така.

И с цялото ми уважение, но трябва да кажа: Конрад никога не ме е ентусиазирал. Прекалено много кораби, бури и моряци, които тичат от носа към кърмата и обратно.

По същия начин не съм пристрастен и към корсажите, пристягащи мъчително телата, от деветнайсети век. Или към събития, случващи се на село, или към хора, които се катерят по планините с риск да паднат долу. Ако книга или филм започват в града и в днешно време, съм по-предразположен, веднага се настройвам позитивно.

Вярно е и че когато има убийства, не знам защо, но никога не се питам: „Кой ли е извършителят?“ И това елиминира много книги, в които има престъпления и евентуални убийци.

Имам три екземпляра от *Един прекрасен ноември* на Ерколе Пати и на *Бялата седмица* на Карер, защото винаги забравям дали имам тези две книги (не дали съм ги чел, а дали ги имам – не е ли странно?). А един от най-щастливите моменти през младежките ми години беше, когато в издателството „Ейнауди“ се подписах за плащане на вноски и после се отправих към рафтовете, за да си избира колкото книги искам.

Понякога ме обзема чувство на малко тъжно щастие, с което съм се примирил. Случва се, когато открия някоя книга, филм или песни. Искам да споделя моя ентузиазъм, но винаги се оказва, че съм ги открил твърде късно. „Онзи автор беше по-добър преди. Предишните книги, предишните филми, предишните дискове, да. Сега вече...“ Отначало се чувствах унижен и в повечето случаи забравях ентузиазма си, зарязвах всичко. Полека-лека обаче се научих да устоявам и оставам привързан към нещата, които ми харесват; какво значение има дали съм стигнал късно до тях. Чувствам се малко глупав, но въпреки това и малко щастлив.

61-65

Много обичам да разговарям и да водя безсмислени спорове, независимо с кого.

След като дам парите на някой, който незаконно паркира коли, предлагам да пресметнем колко печели на ден: „Да допуснем, че всички му дават по едно евро като мен. Сметни колко коли паркират вечер. Знаеш ли колко печели? И без да плаща данъци, без разходи за поддръжка и без персонал. Идват примерно толкова коли, на ден печели толкова, на седмица толкова, на месец толкова. Е, не е ли по-добре да започнем да паркираме коли?“

Дали бисквитите „Оро Сайва“ са наистина още топли, когато се отвори опаковката.

Относно Дарио Фо, дали заслугата е и на Франка Раме¹.

Колко често четем във вестниците, че еди-кой си ще изпълнява партия в *Петя и вълкът* на Прокофиев.

С часове мога да стоя и да се мъча да разбера дали едно сако е много тъмносиво или черно.

Да се мъча да измисля начин да направя пастата на фурна хрупкава и под горния слой.

Как става така, че различните цветове на пастата за зъби „Аквафреш“ не се смесват един с друг нито вътре, нито извън тубичката (а може би и в устата).

Защо не правят дворните врати достатъчно широки, та да се минава спокойно с отворен чадър, когато вали.

За да започне службата, свещеникът отива към поставката за четене, където лежи огромна книга. Той я отваря горе-долу по средата и започва да чете, след малко търси разделител (обикновено позлатена платнена лента) и прескача много страници напред, след още малко прелиства много страници назад, после отново – напред и после – пак назад. Възможно ли е през толкова много векове никой никога да не си е помислил да направи *рационално* издание на книгата за литургии. Да постави страниците в хронологичен ред, та да се избегнат всичките тези разделители, които свещеникът трябва да държи на всяка страница, която търси? Едно обикновено издание: да започва с началото и свършва с края.

¹ Франка Раме – съпругата на Дарио Фо, театрална и филмова актриса. – Б. пр.

Защо бензинаджията винаги ти казва: „Малко по-напред, ако обичате“. И защо винаги ти го казва, когато току-що си изгасил двигателя?

Защо при нощен преход извън града този, който шофира, в един момент винаги вижда как точно пред колата минава лисица, толкова близо, че насмалко да я сгази? И защо винаги я вижда единствено той? И защо винаги лисицата е прекрасна и колко жалко, че и другите не са я видели?

Защо всички казват: „Единственото парченце чесън (или зрънце черен пипер) ще попадне все в моята чиния“? Ако е единственото, как така попада в чиниите на всички?

Защо, когато се изчервиш, винаги ще се намери някой да закрещи: „Изчерви се! Изчерви се! Вижте как се изчерви!“, и сочи с пръст на три сантиметра от носа ти?

Защо, когато човек се надвеси от някой балкон, му се приисква веднага да се изплюе долу?

Защо в заведение или на каквото и да било друго място, пълно с хора, когато токът изгасне, започват да ръкопляскат, да викат и все ще се намери някой да каже: „Внимавай къде си слагаш ръцете!“, и всички се смеят. А щом отново светне, пак ръкопляскат и се чува всеобща въздишка на облекчение.

Защо при пунктираната линия с надпис „Откъсни тук“ човек никога не успява да откъсне нищо точно – нито опаковките за храни, нито билетите за кино или мач?

Защо децата никога не правят пред другите невероятните неща, които са направили само преди минута пред своите родители?

Защо, ако спорим ожесточено на политически теми, в един момент някой заявява: „Всъщност всички казваме едно и също, но по различен начин.“

И накрая моята кошмарна фикс идея относно чукчето за разбиване на прозорци. Поставям въпроса пред всеки, когото срещна във влака. Не знам дали си го представяте. То е огненочервено, много лъскаво и ти се иска да си го притежаваш. Опряно е на две подпорки, носи логото на „Държавни железници“ и е току-що излято. Щом го видиш, наистина първо ти идва наум: „Сега ще си го взема и ще си го занеса вкъщи“. Нищо чудно да се окаже полезно, макар едва ли вкъщи да има непрекъснато стъкла за чупене. Обикновено обаче те обзема желание да си занесеш у дома и играчките от пържените картопки или подложките за бира в бирариите (после ги хвърляш, без никога да си ги използвал). Но да си представим какво става с един тежък предмет, полезен и при това огненочервен.

Ето, сега въпросното огненочервено чукче се намира във витринка от стъкло, на която е написано ЧУКЧЕ ЗА ЧУПЕНЕ НА СТЬКЛО. Не знам дали съм ясен: чукчето за чупене на стъкло стои във витринка от стъкло.

Надявам се, не – вярвам, че е предназначено с него да се чупят големите прозорци при критични обстоятелства, защото би било смущаващо, ако служеше за чупене на самата стъклена витринка, която го предпазва. В този момент у мен се поражда съмнение и с право ми се струва, но искам да съм доверчив и да мисля, че най-логичното нещо е да са го сложили там за големите прозорци, а и да го предпазят от деца или от такива като мен, които имат намерение да си го отнесат вкъщи, затова са го поставили във витринка от стъкло. Правилно.

Но аз как ще взема чукче за разбиване на стъкло от вътрешността на стъклена витринка, ако не с друго чукче за чупене на стъкло или с нещо друго за чупене на стъкло?

И ако аз намеря каквото и да е средство за чупене на стъкло, защо да чупя стъклото на витринката, за да взема чукчето, а да не счупя *направо* прозорците?

Как е възможно някой да си представи, че в момент на паника, вероятно настъпваща в случай на необходимост да се сдобиеш с чукче за разбиване на стъкло, ти най-напред се снабдяваш с нещо, за да счупиш стъклото, предпазващо чукчето за чупене на стъкло, и после с него се опитваш да счупиш стъклата на прозорците?

Това прилича на играта *Монопол*: вземеш картата за „непредвидени случаи“, която казва: „Ако вече не сте в затвора, отидете там и останете в продължение на три кръга“. Но, скъпи господин Монопол, ако бях в затвора, как щях да взема картата за „непредвидени случаи“? Трябва да ми я подарят или някой близък да ми я донесе вместо портокали в часа за свиждане.

67-72

И така, всяка сутрин, след като се появи първият плах повей на лятото, без да има нужда да вдига очи към небето, за да се убеди, а само като чуе част от изречение, произнесено от някой минувач, при първа възможност тя се пъха в колата и отива край морето. В Макарезе. Изоставя върволицата автомобили към Фреджене и се преустройва вляво. Прави завоя с изражение, сякаш казва: „Сега ще ви измамя всички“. Като че ли спрелите там са по-хитри. Изобщо не са хитри, но си мислят, че са. Изглежда, мястото между изоставеното поле и мръсното море, тоест плажът, е създадено за специални хора и там има повече пространство. В крайна сметка се оказва едно и също. Отпред е морето и изобщо не мислиш да се изкъпеш в него, а зад гърба ти са кухните на заведенията и значение имат единствено спагетите с морски дарове или с миди. Виждаш как всички са насядали там с вилица в ръка и я въртят ли, въртят, за да напъхат възможно повече в устата си.

Тя обаче пристига, разстила хавлията си, съблича се, като оставя върху себе си само едни миниатюрни бикини, изляга се и се пече на слънце. Понякога чете книга, друг път списания, в които се говори, че двама са се разделили, а други двама са започнали връзка. През повечето време остава излегната в състояние на дрямка. Понякога изяжда едно кисело мляко, друг път хапва плодове. Тя е от хората, които през лятото ядат само плодове. И когато го оповестява, изглежда се стреми да го изтъкне като някаква заслуга, сякаш който яде само плодове, е по-добър от тези, които навъртат ли навъртат спагети. Обикновено прекарва така. После става, възможно по-късно, поставя всичко на място, облича се и се връща в града. Такива са хубавите дни, дните на самота, когато няма почти никого и във всеки случай ги няма онези.

„Онези“ са мъжете, които среща. Те са същите като в града, но в Макарезе са по-смахнати. Сядат близо до нея и ако са срамежливи, искат огънче, после се навеждат над запалката, прикривайки я с

ръце, и внезапно вдигат очи, като я гледат втренчено от съвсем близо, и ги притварят, за да са очарователни. Ако тя не знаеше чудесно какво става, би се стреснала, но е съвсем наясно.

Често телата им наподобяват статуи. Някои п█-куражлии█– но не съвсем█– въпреки това опитват, като се мъчат да си глътнат корема. И преди всичко започват да говорят куп глупости. Необичайното е, че тя ги слуша. Сигурно са ѝ попадали вече стотици такива през всичките тези години в Макарезе, но винаги ги е изслушвала, всичките, без да ги прекъсва. Понякога дори се пита дали някой от тях не е седял до нея преди години и сега го прави пак, ала нито той, нито тя си спомнят за това. Почти е сигурна, че се е случвало. Изслушва ги, отговаря им с едносрични думи, обаче е търпелива. Никога не ги отпъжда. И те започват да говорят за морето. „Днес морето наистина е хубаво, лошо е, чисто е, мръсно е; вчера беше по-хубаво, онзиден беше по-спокойно, петък беше прекрасен ден, беше приятно, беше топло и духаше вятър, пясъкът ми харесва повече от скалите, скалите ми харесват повече от пясъка, знам едно място, където има и скали, и пясък, бих седял целия ден на слънце, кремове за почерняване и предпазване от слънцето номер четири, пет, шест, седем и осем, имаше по-малко хора, имаше прекалено много хора.“

И още: „Днес наистина е хубаво да се седи на плажа“, казват те.

Тя знае, че тази фраза не е като другите█– в устата има повече слюнка и гласът е неуверен. Настъпило е първото отклонение към интимност█– в същия момент е нормално тя да разбере, че днес наистина е хубаво да се седи на плажа именно защото тя е там. Тя отвръща само с „Да“ или „Ммм...“, или „Така е“. Все едно█– тъй или иначе знае, че ще продължат. Затваря очи и слуша. Тялото ѝ е златисто, сякаш слънцето е решило да се посвети на нейната кожа и да ѝ даде точно желания от нея цвят. Усеща го топло и знае, че е хубава по онзи специален начин, когато човек се чувства красив за няколко минути. Има шарени бикини и зърната на гърдите ѝ са твърди. И знае, че те гледат. През годините един след друг са седели тук близо и са казвали горе-долу същите неща и докато са говорели и говорели, са обръщали поглед на друга страна, например към морето или към заведението, или натук, или натам и винаги, накъдето и да са гледали, погледът им е минавал през бюста ѝ█– и на отиване, и на връщане. Гледат. Пак гледат. И се правят, че не гледат. Дори сега най-нахално ѝ заявяват, че искат да ѝ направят комплимент, а именно: колко добре изглежда без сутиен. Произнасят „без сутиен“ убедено, сякаш това е единственият правилен израз, докато тя свива рамене, като да се предпази инстинктивно, но само за миг. Продължават: да си без сутиен било много освобождаващо, въпреки че те дори не обръщали внимание. Точно така приказват, имат смелостта да изрекат подобно нещо с важен поглед и подходящ глас, интелигентен. Тези мъже твърдят, че изобщо не са като другите мъже, дошли тук, за да гледат бюстове. Те винаги са по-добри от другите, но междувремежно продължават да гледат морето и заведението, но и на отиване, и на връщане погледът им спира върху гърдите ѝ . За тях това е нещо естествено, заявяват, а някои стигат дотам да попитат: „Защо както ние, мъжете, сме само по гащета, и вие да не сте така?“ И после продължават: „Загарът на бюста е красив, грозно е да виждаш жена с тези бели следи, не си ли съгласна?“

Тя отговаря „Да“ или „Ммм...“ , или „Така е“.

Не се съмнява, че най-вероятно, ако техните жени█– онези, които не са там█– само опитат да си свалят сутиена на самотен плаж, тези мъже ще получат епилептичен припадък. Ще крещят, че не разбират защо трябва да се показват голи и какво значение имат белите следи. И „те не се карат заради сутиена, само това оставаше, те не са такива мъже и всеки има право да прави каквото си иска, нека да е ясно.

Но е важен принципът“. Ще викат: „Принципът, разбираш ли?“ Ала техните жени, които днес не са тук, а някъде другаде, все едно не съществуват— техните жени не разбират.

Тя знае и какво би се случило, ако престане да отговаря с „Да“ или „Ммм...“, или „Така е.“ Би казала някои неща, нещо по каквато и да е тема, и те много бързо биха я оценили като много интелигентна и много чувствителна, и то с тон, сякаш са изненадани. Знае и друго: поддаде ли се, целуне ли ги, спи ли с тях, ще заявят, че наистина е изключителна, че е истинска жена. И същевременно ще дадат да се разбере, че техните жени не са като нея и това би било начин да ѝ направят комплимент, но и да ѝ споменат за наличието на жена до тях. Тя никога не е там, не се появява, от нея няма следа и никакъв знак до момента, в който го заявят. Но после го казват и не пропускат да отбележат, че вероятно е дошъл моментът да изберат. И понеже я превъзнасят колко е интелигентна, чувствителна, изключителна и истинска жена, тя смята, че би трябвало да изберат нея. Но знае също, че, напротив, те ще изберат другата, но ще обещаят никога да не я забравят, обаче всичко свършва, а най-хубавите неща са тези, които свършват. На практика ще признаят, че не избират нея именно защото е интелигентна, чувствителна, изключителна и истинска жена.

Тя знае всичко. Навярно защото от време на време отваря очи, гледа ги и вместо да избухне в смях, си казва: „Добре“. И започва да говори. Или защото винаги го е знаела, още от първия ден, когато е дошла в Макарезе и се е излегнала върху хавлията да се пече на слънце. А може би е дошла в Макарезе точно за да слуша огромен брой мъже цял живот да изричат малко или много едни и същи приказки, всичките глупави, и от време на време да избира, без да се замисля, да излиза с някои от тях и после да ги оставя, защото хубавите неща са тези, които свършват. Може би го прави, за да оставят на мира другите, всички онези други, излегнали се на хавлиите си в Макарезе, също и другите, излегнали се на хавлиите си във Фреджене и онези, излегнали се на хавлиите по цялото крайбрежие. Също и онези, които не лежат върху хавлиите, и онези, които днес не са дошли край морето; онези, които седят в някой бар или се разхождат из града. Онези, които се канят да излязат. Знае, че за всички тях би могла да е достатъчна една, и тя е там. Затова влага в гласа си при всички тези „Да“ или „Ммм...“, или „Така е“ известна умереност и мекота, за да не ги кара да се чувстват смешни.